

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Eiropas kosmosa politika""

COM(2007) 212 galīgā redakcija

(2008/C 162/03)

Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 26. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Eiropas kosmosa politika"".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 31. janvārī. Ziņotājs — Van Iersel kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 145 balsīm par, 1 balsi pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi un secinājumi

1.1. Stratēģisku, politisku un ekonomisku apsvērumu dēļ EESK pārliecinoši atbalsta neatkarīgu Eiropas piekļuvi kosmosam. Tādēļ tā atbalsta pasākumus, kas minēti 2007. gada aprīlī un maijā sagatavotajos Kosmosa padomes, Komisijas un EKA (1) dokumentos.

1.2. Eiropas kosmosa politika būtu jāvirza uz miera mērķu sasniegšanu, tajā skaitā sabiedrības drošības garantēšanu.

1.3. EESK uzskata, ka Eiropas kosmosa politikas pasākumi — neatkarīgi no tā, vai tie ir valstu līmeņa, ES mēroga vai EKA īstenojami — dos acīmredzamus ieguvumus dažādās jomās, piemēram, zinātniskajā pētniecībā, nepieciešamās infrastruktūras un datu nodrošināšanā, kā arī, pateicoties kosmosā un uz zemes izvietoto sistēmu integrācijai, ļaus izstrādāt virkni komerciālu lietojumprogrammu.

1.4. Līdz šim EKA koncepcija ir bijusi veiksmīga. Tās darbība kopā ar Komisijas pasākumiem ļauj un ļaus veicināt jaunu iespēju rašanos. Tādēļ ir jāizstrādā metodes, kā veidot sadarbību, kā arī sadalīt pienākumus un izmaksas starp Komisiju un EKA.

1.5. Attīstības tendences pasaulē (ASV, Krievija, Japāna, Ķīna, Indija u.c. valstis, kas veic kosmosa apgūšanu) liek Eiropai vēl aktīvāk darboties kā konkurentam un partnerim kosmosa nozarē. Tādēļ tuvākajā laikā, neatpaliekot no pārējiem pasaules tirgus dalībniekiem, jāizstrādā konkrētas programmas un jāuzsāk lēmumu pieņemšanas procedūras.

1.6. Turklāt ātrāka un saskaņota lēmumu pieņemšana uzlabotu iespējas noteikt un pēc tam veikt lietotāju vajadzībām atbilstošas misijas kosmosā.

1.7. Nozīmīgākie Eiropas projekti ir GALILEO un GMES. GALILEO programmas būtu jāīsteno nekavējoties.

1.8. Pēc "kosmosa jautājumu" iekļaušanas Septītajā pētniecības pamatprogrammā un Kopienas politikas jomās jāpanāk

visu iesaistīto ģenerāldirektorātu saskaņota pieeja. Šādi paplašinot stratēģiskas domāšanas iespējas Komisijā, tiks sekmēta visaptveroša pieeja, kas valstu līmenī ir reta parādība. Šajā sakarā būtu vēlams veikt saskaņotus pasākumus.

1.9. Visām dalībvalstīm, tajā skaitā gan mazajām, gan jaunajām dalībvalstīm, jāgūst labums no Eiropas kosmosa politikas, kas rada pietiekamas iespējas zinātniskās kompetences un augsto tehnoloģiju ražotspējas attīstībai gan iepriekšējā posma, gan pakārtotajās nozarēs.

1.10. Saskaņā ar EKA rūpniecības politiku (2), kuras pamatā ir "taisnīgas peļņas princips" ("fair return"), katra valsts saņem atpakaļ savu ieguldījumu ar līdzdalības un koncesiju starpniecību. Tādēļ valdību, EKA, privātuzņēmumu un pētniecības institūtu attiecības liecina par ciešu savstarpējo saikni.

1.11. Līdz šim taisnīgas peļņas princips ir ļāvis Eiropai pilnveidot kosmosa apgūšanas spējas. Tomēr, jo vairāk attīstīsies kosmosa apgūšanas tirgus, jo vairāk būs nepieciešama elastīga pieeja tādēļ, ka stingras sadarbības modeļi neveicina rūpniecisko inovāciju. Tirgus pieprasījuma, patērētāju vajadzību un pakalpojumu izstrādes dēļ galvenokārt MVU varētu veikt pasākumus, kas atbilst jaunajām prasībām un iespējām Eiropas kosmosa politikā.

1.12. No otras puses, pēkšņi mainot neelastīgas procedūras un attiecības, rezultāts var būt pretējs gaidītajam, ņemot vērā arī ļoti lielās atšķirības tādā jomā kā ieguldījumi Eiropas Kosmosa aģentūrā.

1.13. Tādēļ EESK uzskata, ka atklāti un pārredzami jāanalizē un jāapspriežas par to, kas Eiropai būtu jāsasniedz nākamajos desmit gados. Kādi mērķi un attiecīgi institucionālie instrumenti EKA, Komisijai un dalībvalstīm nepieciešami, lai izpildītu kopīgi saskaņoto Eiropas uzdevumu. Citu jautājumu starpā būtu jāapspriež arī EKA finansēšanas iespējas, mazo un vidējo uzņēmumu aktīva līdzdalība un spēcīgas konkurences saglabāšana.

(1) Eiropas Kosmosa aģentūra.

(2) EKA pati izstrādā savu rūpniecības politiku. Tās struktūra un būtība atšķiras no Komisijas rūpniecības politikas, kas attiecas uz konkrētām nozarēm.

1.14. Šajā sakarā izšķiroša nozīme ir tam, ka Komisija uzņemas atbildību par lietojumiem un lietotāju vajadzību ievērošanu. EESK nešaubās, ka Komisija nodrošinās atklātas debates un privātā sektora, jo īpaši MVU, līdzdalību.

1.15. EESK ir vienprātis ar Padomi, ka kosmosam ir liela nozīme aizsardzības un drošības politikā. Turpmāk būtu jāveicina tādu sistēmu plānošana, kas saliedē Eiropas valstis.

1.16. Tā kā robežas starp civiliem un militāriem lietojumiem izzūd, pilnībā būtu jāizmanto tā dēvētās divējāda lietojuma sistēmas.

1.17. Liela nozīme ir arī komunikācijai. EESK uzskata, ka sabiedrība būtu labāk jāinformē par to, kādus labumus ikdienā var sniegt kosmosa apgūšana.

1.18. Sniedzot mērķauditorijai atbilstīgu informāciju par Eiropas kosmosa politiku, jauniešos būtu jārada interese par šo nozari un kopumā par zinātniskās un/vai tehniskās izglītības iegūšanu.

2. Jauna pieeja Eiropas kosmosa politikai

2.1. Pēdējos desmit gados Eiropas iestādes un valstu darba grupas aizvien lielāku uzmanību ir veltījušas debatēm par to, kādā pasākumi īstenojami, nosakot Eiropas kosmosa politikas turpmāko virzību.

2.2. Komisija 2007. gada aprīlī publicēja ciešā sadarbībā ar EKA⁽³⁾ sagatavoto paziņojumu par kosmosa politiku⁽⁴⁾, tam pievienoto ietekmes novērtējumu un vērienīgu pasākumu programmu, ko EKA, Komisija un dalībvalstis paredzējušas īstenot.

2.3. Kosmosa padome⁽⁵⁾, pamatojoties uz Komisijas paziņojumu, 2007. gada 22. maijā pieņēma rezolūciju par Eiropas kosmosa politiku.

2.4. Intereses palielināšanos, par ko liecina iepriekš minētie dokumenti, veicinājušas dažādas attīstības tendences pasaules mērogā un Eiropas stratēģiskie mērķi:

- iespēja izmantot kosmosa tehnoloģiju pakalpojumus gan dažādu jautājumu risināšanā, gan kā instrumentu virknē Eiropas politikas jomu, piemēram, līdztekus zinātniskajai izpētei tādās jomās kā vide, drošība, transports, pētniecība, atbalsts attīstībai, kohēzija un izglītība;
- nepieciešamība nodrošināt Eiropai neatkarīgu piekļuvi kosmosam — Eiropas kosmosa politikas priekšnoteikums;

⁽³⁾ EKA (angļu val. ESA — *European Space Agency*) ir pilnīgi neatkarīga organizācija. Tajā pašlaik ir pārstāvētas 17 valstis. Ne visas EKA darbā iesaistītās valstis ir ES dalībvalstis, un ne visas ES dalībvalstis ir pārstāvētas EKA. EKA darbību finansē tās dalībvalstis, piešķirot finansējumu "obligātajām programmām" un papildprogrammām.

⁽⁴⁾ COM(2007) 212 galīgā redakcija.

⁽⁵⁾ Konkurētspējas padome un starpvaldību Kosmosa padome veido Kosmosa padomi, kas pieņem lēmumus par EKA politiku.

- pasaulē aizvien palielinās (jaunu) minētās nozares dalībnieku skaits, un Eiropai jāklūst par pilnvērtīgu nozares dalībnieku, proti, Eiropai jābūt gan partnerim, gan konkurentam;

- kosmosa apgūšana kā inovācijas, rūpniecības konkurētspējas un ekonomikas izaugsmes avots;

- zinātniskās infrastruktūras pilnveidošana; zināšanu sabiedrība un Lisabonas stratēģijas mērķi;

- nepieciešamība praksē izmantot Eiropā veiktās pētniecības rezultātus;

- kosmosa tehnoloģiju devums un atbalsts zemes tehnoloģiju un lietojumu jomā;

- kosmosa apgūšanas nozīme Eiropas aizsardzības un drošības politikā;

- robežu izzušana starp kosmosa tehnoloģiju lietojumiem civilām un militārām vajadzībām;

- apziņa, ka dalībvalstis vienas pašas nespēj izpildīt prasības, kas ļautu tām īstenot pārliecinošu kosmosa politiku;

- iepriekš minētā iemesla dēļ nepieciešamība skaidri noteikt Eiropas iestāžu un organizāciju uzdevumus un pilnvaras kosmosa politikā.

2.5. Eiropas Komisija 2003. gadā publicēja Zaļo grāmatu un 2004. gadā — Balto grāmatu par kosmosa politiku. Abos dokumentos tika izklāstītas turpmākās kosmosa politikas pamatnostādnes. Tajos bija minēti daudzi — dažreiz pat tālejoši — mērķi, kas ir precizēti iepriekš minētajā paziņojumā.

2.6. Padome 22. maija rezolūcijā norādīja, ka kosmosa nozare "pieder pie stratēģiskiem aktīviem, kas Eiropai palīdz nodrošināt neatkarību, drošību un pārticību, kā arī vietu pasaulē". Galvenais uzdevums ir pastiprināt sadarbību Eiropā, lai kosmosa tehnoloģiju piedāvātie pakalpojumi sniegtu labumu iedzīvotājiem. Padome saistīja kosmosa politiku ar Lisabonas stratēģiju, kā arī uzsvēra tās nozīmi kopējā ārpolitikā un drošības politikā.

2.7. Padomes rezolūcijā ir uzsvērts, ka paredzēts izveidot Eiropas pētniecības telpu, un vēlreiz pausts atbalsts EKA un Komisijas sadarbībai, kas ļaus paaugstināt efektivitāti, palielināt Eiropas programmu finansējumu, kā arī panākt ciešāku saikni starp tehnoloģijām un lietojumiem. EKA un Komisijas attiecības veidosies, pamatojoties uz gūto pieredzi. Jau pastāvošo pamatinfrastruktūru (Kourou pilsētā un Darmštātē) līdzfinansēšanas jautājums tomēr vēl nav atrisināts.

2.8. Galvenais jautājums ir EKA un Komisijas sadarbība un darbu sadale. EKA ir vadošā iestāde izpētes un tehnoloģiju jomā, Komisija būs atbildīga par lietojumiem, kas saistīti ar tādām tās politikas jomām kā transports, vide, drošība un attiecības ar ES neietilpstošām valstīm, kā arī par to, lai tiktu apzinātas nevalstisko lietotāju vajadzības pēc uzlabotiem pakalpojumiem.

2.9. Publiskā sektora programmu rentabilitāte var veicināt privātuzņēmumu un tirdzniecības uzņēmumu konkurētspēju. Īpaša nozīme ir maziem un vidējiem uzņēmumiem, kā arī piegādes nozarē. Vienlaikus Padome atbalsta EKA rūpniecības politiku, jo īpaši tās piemēroto taisnīgas peļņas principu, kas ir instruments ieguldījumu veicināšanai un Eiropas konkurētspējas nostiprināšanai.

2.10. Nav noliedzams, ka 2007. gada maijā pieņemtā rezolūcija ievada jaunu posmu, ko ļoti atzinīgi novērtējuši vadošie nozares dalībnieki ⁽⁶⁾.

3. Vispārējās piezīmes

3.1. Kosmosa nozarē notiek straujas pārmaiņas. Pagājušajā desmitgadē EESK atzinīgi novērtēja Komisijas Zaļo un Balto grāmatu par kosmosa politiku ⁽⁶⁾. Arī pašreiz EESK stingri atbalsta Padomes, Komisijas un EKA 2007. gada maijā pausto apņemšanos veikt jaunus pasākumus. Simboliska nozīme ir tam, ka nozīmīgs pavērsiens kosmosa politikā notiek 21. gadsimta sākumā. Sākas jauns laikmets.

3.2. Kosmosa apgūšanas globālajām tendencēm ir aizvien lielāka tehnoloģiska un stratēģiska ietekme.

3.2.1. Nevar noliegt, ka kosmosa politikas nozīme palielinās, varētu pat teikt, ka tā ir nepieciešama, lai īstenotu mērķus uz zemes, citiem vārdiem sakot, kosmosa lietojumi ir ļoti svarīgi, lai īstenotu ekonomikas un sabiedrības mērķus vienotas Eiropas izveidei.

3.2.2. Ievērojami ir zinātnes un pētniecības sasniegumi tādās jomās kā astronomija un planētu izpēte. EKA izmanto pastāvošos tīklus. Tā izstrādā arī mērķorientētas programmas un piedalās profesionālāpaskates pasākumos. Militārā nozare atšķirībā no zinātnes vēl joprojām ir valstu kompetencē.

3.2.3. Stratēģiska nozīme ir tam, lai Eiropa saglabātu neatkarību no ASV un Krievijas, kā arī aizvien vairāk no Ķīnas un Indijas, kā arī citām valstīm, kas iesaistītas kosmosa apgūšanā, proti, tām valstīm, kuras ir gan konkurentes, gan partneres kosmosa apgūšanā. Kopumā jāpiebilst, ka, izstrādājot kosmosa politiku, vispirms jādomā par Eiropas ietekmi pasaulē.

3.3. Kosmosa padomes 2007. gada 22. maija rezolūcija, kā arī tai pievienotie dokumenti, kā, piemēram, Komisijas 2007. gada paziņojums, ietekmes novērtējums, EKA ģenerāldirektora ziņojums un provizorisks pamatnostādnes kopīgāi

⁽⁶⁾ EESK atzinums par tematu "Komisijas paziņojums "Eiropas gaisa telpa: globālo problēmu risināšana", (ziņotājs — Sepi kgs), OV C 95, 30.3.1998., 11. lpp.

EESK atzinums par tematu "Zaļā grāmata par Eiropas kosmosa politiku" (ziņotājs — Buffetaut kgs), OV C 220, 16.9.2003., 19. lpp.

EESK atzinums par tematu "Baltā grāmata par rīcības plānu Eiropas kosmosa politikas īstenošanai" (ziņotājs — Buffetaut kgs), OV C 112, 30.4.2004., 9. lpp.

Eiropas programmai ar EKA, Komisijas un dalībvalstu līdzdalību ir liels solis uz priekšu, ja ņem vērā šādus aspektus:

- jau no paša sākuma iekšējā tirgus noteikumi neattiecas uz kosmosa nozari (valstu stratēģisko koncepciju, programmu un militāro vajadzību dēļ);
- valstu intereses, finansālās saistības, mērķi tehnoloģiju jomā un rūpniecības rādītāji bija ļoti atšķirīgi;
- atsevišķas valstu rūpniecības struktūras tādēļ bieži vien ir dominējošas.

3.4. Ar EKA un Eiropas Savienības 2003. gada pamat nolīgumu ⁽⁷⁾ tika izveidots pamats saskaņotai plānošanai, kā arī ES un EKA pasākumu īstenošanai. Tagad Padome izstrādā visaptverošu pieeju, lai labāk koordinētu atsevišķus projektus un uzlabotu to efektivitāti, neatkarīgi no tā, vai tie būtu valsts, starpvaldību vai Eiropas līmeņa projekti.

3.5. EESK uzskata, ka svarīgi ir šādi elementi: aizvien lielāka vienprātība un dalībvalstu vienota nostāja, Komisijas un EKA sadarbības padziļināšana un pienākumu sadale starp abām iestādēm, lai būtu pamats palielināt ES finansējumu, labāka pētniecības un izstrādes un to lietojumu saskaņošana, un jo īpaši — cieša apņemšanās galveno uzmanību pievērst lietotāju vajadzībām, kā arī publiskā un privātā sektora partnerība, īpašas nozīmes projekti GALILEO un GMES ⁽⁸⁾, kuriem jāpiešķir prioritāte Eiropas kosmosa politikā.

3.6. Jāpiebilst, ka paredzētie pasākumi ir daļa no garāka procesa, kura noslēguma posms noteikti vēl nav sācies. Konkrēti projekti un finanšu plūsma vēl ir jāizstrādā.

3.7. Kopējais EKA, EUMETSAT un dalībvalstu budžets kosmosa politikas pasākumiem 2005. gadā bija EUR 4,8 miljardi (bez Eiropas Komisijas) ⁽⁹⁾. Eiropas Komisijas Septītajā pētniecības programmā vairāk nekā EUR 1,4 miljardus (2007–2013) garantēts piešķirt kosmosa tehnoloģiju lietojumiem un kosmosa politikas pasākumiem. Pasaulē kosmosa nozarei paredzētais budžets ir 50 miljardi EUR. ASV budžets minētajā nozarē ir aptuveni 40 miljardi EUR, no kuriem vairāk nekā 50 % paredzēti militārajām vajadzībām. Turklāt ASV līdzekļi tiek piešķirti saskaņā ar koncepciju, kas aptver visu ASV un ietekmē dažādu iestāžu un uzņēmumu sadarbību ⁽¹⁰⁾. ASV ir slēgts tirgus, kas ir pietiekami liels, lai atbalstītu ASV kosmosa nozares uzņēmumus, un tiem nav jāpierāda sava konkurētspēja starptautiskajā komerciālajā tirgū.

⁽⁷⁾ Ar EK un EKA pamat nolīgumu (2003. gada oktobris) tika ieviestas darba metodes un paredzēta ciešāka EKA un Komisijas sadarbība.

⁽⁸⁾ No angļu valodas "Global Monitoring for Environment and Security" (Vides un drošības globālais monitorings).

⁽⁹⁾ EKA — EUR 2 485 miljoni, EUMETSAT — EUR 330 miljoni, dalībvalstis (Francija, Vācija, Itālija, Spānija) — 1 190 miljoni EUR (civilajām vajadzībām) un EUR 790 miljoni (militārajām vajadzībām).

⁽¹⁰⁾ No otras puses, nebūtu jāpārvērtē ASV vienotās koncepcijas un centrālās organizācijas efektivitāte. Atsevišķi štati un uzņēmumi, kuriem ir pārstāvji ASV kongresā un savas interešu grupas un tīkli, ietekmē līgumu struktūru un mērķus. Arī NASA saskaras ar birokrātijas un tās monopolstāvokļa radītām problēmām.

3.8. Eiropas kosmosa politikas pasākumi ir Eiropas (starpvaldību vai Kopienas) un valstu programmu kopums. EKA ir ne tikai projektu koordinētāja, un tās darbība līdz šim ir bijusi neparasti veiksmīga; EKA ir arī pētniecības un izstrādes aģentūra, kas veido plašas un lietderīgas infrastruktūras Eiropas līmenī. Lielu Eiropas kosmosa nozares dalībnieki, kas saistīti ar EKA, ir *Arianespace*, *EUMETSAT*, *Eutelsat*. Līdztekus minētajām programmām dažām dalībvalstīm ir savas programmas, kuru pamatā ir iedibinātās tradīcijas un izvirzītie mērķi valsts politikā un tehnoloģiju jomā, un tādēļ arī valsts iespējas, tīkli un lietojumi. Eiropas struktūru veido sarežģīta kopīga un atsevišķu valstu programmu sistēma.

3.9. Iespējams, ka jaunās dalībvalstis pievienosies EKA, tādējādi palielinot tajā iesaistīto valstu skaitu no 17 līdz 22 ⁽¹¹⁾. Būtu jāizmanto pašreizējās zinātnes iespējas un izdevība nostiprināt ekonomikas klasterus.

3.10. Diezgan iespējama ir valstu un EKA programmu pārklāšanās. Ar aizsardzību saistītie projekti līdz šim ir bijuši galvenokārt valstu kompetencē. Arī šāda pieeja var izrādīties neefektīva, jo robežas starp militārajām un civilajām tehnoloģijām pakāpeniski izzūd. Jauna visaptveroša pieeja varētu veicināt konvergenci.

3.11. Finansējums ir atkarīgs no infrastruktūras un datu vākšanas. Jo labāk ir organizēta saikne ar uzņēmumiem un tirgus konjunktūru, jo visaptverošāks būs lietojumu un pakalpojumu daudzskārijošais efekts. Šajā ziņā *EUMETSAT* (Eiropas Organizācija meteoroloģisko satelītu izmantošanai) ir uzskatāms piemērs. Tas var kalpot kā ļoti lietderīgs modelis citām nozarēm.

3.12. Ņemot vērā sarežģīto budžeta situāciju, ir pareizi, ka Eiropa uzmanību pievērš prioritātēm un ir pilnībā atvērta starptautiskai sadarbībai, kurai ir liela pievienotā vērtībā un dažreiz ievērojama papildu ietekme. Lai Eiropa būtu līdzvērtīgs partneris trešām valstīm, tai jāīsteno ne tikai savas prioritātes, bet pietiekama uzmanība jāvelta arī tam, lai tās veikspēja atbilstu pamatprasībām. Vēlams kopīgi vienoties par šādām prasībām, un pēc tam jāveic pietiekami ieguldījumi.

3.13. Nesen publicētā atzinumā EESK paudusi atbalstu Eiropas globālās navigācijas projektam *GALILEO* ⁽¹²⁾. Pateicoties *GALILEO*, civilajām vajadzībām daudzās jomās būs iespējams sniegt precīzākus datus par atrašanās vietu un laiku visā pasaulē. *GALILEO* var salīdzināt ar pašreizējo *GPS* sistēmu Amerikā, tomēr tas pavērs vēl plašākas iespējas.

⁽¹¹⁾ Tajā skaitā divas valstis, kas nav ES dalībvalstis: Šveice un Norvēģija.
⁽¹²⁾ EESK atzinums par tematu "Zaļā grāmata par satelītu navigācijas lietojumiem" (ziņotājs — *Buffetaut* kgs), CESE 989/2007 (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī). Atzinumā ir izskatīti, citastarp, vairāki aspekti, kas, pēc EESK domām, bija jāaplūko Zaļajā grāmatā

3.13.1. *GALILEO* būs apliecinājums tam, ka Eiropa ir neatkarīgs kosmosa nozares dalībnieks.

3.13.2. Iepriekšējā posma nozarei nebija nodrošinātas pietiekamas uzņēmējdarbības iespējas. EESK atzinīgi vērtē Padomes lēmumu par *GALILEO* finansēšanu un programmu izstrādi. Minētās programmas būtu jāīsteno nekavējoties, lai radītu labvēlīgus apstākļus pakārtotajām nozarēm ⁽¹³⁾.

3.13.3. Līdztekus šķēršļiem, kas apgrūtina dzīvotspējīgu publiskā un privātā sektora partnerību, kuras veidošanās parasti ir sarežģīts process, ir arī daudzi citi neatbildēti un steidzami risināmi jautājumi, lai panāktu privāto partneru efektīvu līdzdalību.

3.14. Papildus pašreizējiem pakalpojumiem *GMES* ļaus sniegt virkni savstarpēji saistītu un aizvien nepieciešamāku Zemes novērošanas pakalpojumu. Tas "(...) uzlabos Eiropas uzraudzības un novērtēšanas spējas vides politikā un palīdzēs drošības jomā" ⁽¹⁴⁾. Dinamiskas attīstības tendences pasaulē liecina par to, cik ļoti ir nepieciešami jauni instrumenti, lai risinātu jaunus vides, klimata pārmaiņu, veselības, kā arī personu un sabiedrības drošības problēmjautājumus.

3.14.1. Minētās problēmas skar ļoti daudzas jomas, sākot ar dabas katastrofām un krīzes situācijām un beidzot ar klimata pārmaiņas izraisīto parādībām (gāzu emisija un gaisa piesārņojums), kā arī ar civilo aizsardzību un robežu kontroli.

3.14.2. Attiecīgie lietojumi minētajā jomā ir orientēti uz lietotāju vajadzībām (lietotāji pārstāv ļoti dažādas jomas, viņu vidū ir politisko lēmumu pieņēmēji, valsts iestādes, uzņēmumi un iedzīvotāji), tādēļ vairāk jāsaprot EKA, Komisijas un dalībvalstu darbība un būtu vēlams, ka EK apkopo informāciju par pieprasījumu.

3.14.3. *GMES* pakalpojumi ļaus veicināt ES politikas izstrādi un īstenošanu dažādās jomās. Ņemot vērā iespējamo *GMES* pievienoto vērtību, budžetā (2009. gadā) jāparedz darbības finansējums pakalpojumiem un kosmosa tehnoloģiju lietojumiem, kas sekmē ES politikas īstenošanu.

3.14.4. Arī attiecībā uz *GMES* infrastruktūru valstis ir atbildīgas par ticamu un pastāvīgu datu apkopošanu. Tādēļ jārada labvēlīgi nosacījumi privāto uzņēmumu līdzdalībai.

3.15. *GALILEO*, *GMES* un citas programmas liecina, ka kosmosa politika tiek īstenoata dzīvē un veicina pašreizējo tehnoloģiju veikspēju un izmantošanu, kas ļaus lietot jaunas metodes, lai analizētu, paredzētu un risinātu sabiedrības problēmas.

⁽¹³⁾ Šajā sakarā jāatzīmē, ka vērojama jauna attīstības tendence, proti, Eiropas (nākamā posma) uzņēmumi apvienojušies, izveidojot organizāciju *Galileo Services (GS)* un Eiropas Attālās uzrādes uzņēmumu apvienību (*EARSC — European Association for Remote Sensing Companies*).

⁽¹⁴⁾ Paziņojums par Eiropas kosmosa politiku, 6. lpp.

3.16. Svarīgi, lai visas dalībvalstis, tajā skaitā mazākās un jaunās dalībvalstis, gūtu labumu no Eiropas kosmosa politikas. Visu dalībvalstu līdzdalība ir arī Savienības kopējās interesēs.

3.17. Jaunās dalībvalstis neapšaubāmi gūs labumu no lietojumiem. Turklāt būtu jāatrod veidi, kā tās varētu apliecināt savu zinātnisko kompetenci un augstu tehnoloģiju ražotspēju, lai tās gūtu pēc iespējas lielāku labumu.

4. Pārvaldība

4.1. Kosmosa padomes pirmā sanāksme notika 2004. gada novembrī un tās mērķis bija apspriest un veicināt Eiropas sadarbību, kā arī Eiropas kosmosa apgūšanas programmas. EESK cer un tic, ka 2007. gada maijā Padomes noteiktās pamatnostādnes nodrošinās vajadzīgos nosacījumus, lai izveidotu kosmosa apgūšanas politiku, kas atbilstu Eiropas tālejošajiem mērķiem.

4.2. Virzība uz priekšu nav iespējama bez institucionālo noteikumu pilnveidošanas. Šajā sakarā EESK atzinīgi vērtē Padomes un Komisijas aizvien lielāko ieinteresētību kosmosa jautājumu risināšanā, kā arī to, ka paredzēts precīzi noteikt sadarbību un atbildības sadali starp EKA un Komisiju.

4.3. Kosmosa padome ir lietderīgs diskusiju forums, lai apspriestu starpvaldību un Kopienas pieejas, kas būs jāsaprot.

4.4. Ar visu iesaistīto ģenerāldirektorātu paredzēto līdzdalību jānodrošina publiskā atpazīstamība faktam, ka viena no Kopienas politikas jomām tagad ir arī "kosmosa apgūšana", kurai 7. pētniecības pamatprogrammā veltīta īpaša sadaļa "Kosmosa politika". Šāda visaptveroša sadarbība ļaus paplašināt stratēģiskas domāšanas iespējas. Šajā sakarā kosmosa apgūšanas kompetence, kas jaunajā Līgumā piešķirta Eiropas Savienībai, noteikti būs lietderīga.

4.5. Īpaša uzmanība jāvelta tiesiskajam regulējumam, kas bieži tiek atstāts novārtā. Tiesiskais regulējums, kas ir spēkā "vienā valstī" (kā tas ir ASV gadījumā), ir vispiemērotākais satvars konkrētiem pasākumiem un ar tiem saistītiem noteikumiem. Savukārt sarežģītajā Eiropas situācijā — EKA, Komisija, suverēnas dalībvalstis — trūkst labi strukturēta tiesiskā regulējuma, un tādēļ nav iespējams panākt vēlamu rezultātu. Tā kā ES palielinās ar kosmosa apgūšanu saistīto pasākumu skaits, arvien lielāka kļūs nepieciešamība pēc saskaņota un pamatota tiesiskā, kā arī institucionālā regulējuma.

4.6. Komisijas atbildība par lietojumiem un dažādu ģenerāldirektorātu iesaistīšanu pozitīvi ietekmēs debates un sadarbību ar privāto sektoru. Tāda veidā pavērsies jaunas iespējas projektiem, kas atbilst lietotāju vajadzībām.

4.7. Jāatzīmē arī tas, ka jaunajā Līgumā ir paredzēta iespēja apvienot Augstā pārstāvja ārlietu jautājumos (Padome) un Komisijas priekšsēdētāja vietnieka amatu, pienākumus uzticot vienai personai.

4.8. Viens no Eiropas kosmosa politikas izstrādes galvenajiem iemesliem ir tas, ka šāda Komisijas stratēģiskā domāšana sekmēs arī visaptverošu pieeju, kas valstu līmenī ir reta parādība. Komisijas ģenerāldirektorātu līdzdalība veicinās arī sadarbību ar (iespējamiem) lietotājiem valsts pārvaldes iestādēs.

4.9. Par koordināciju atbildīga GMES biroja izveide Uzņēmējdarbības ģenerāldirektorātā iepriekš minētā iemesla dēļ ir vērtējama ļoti atzinīgi.

4.10. Komisijas iesaistīšanās nozīmē, ka kosmosa politika kļūst par vienu no Kopienas politikas jomām. Tas ļaus palielināt izpratni par labumiem, ko iedzīvotājiem sniedz "kosmosa apgūšana".

4.11. Līdz šim pārāk maz ir bijis zināms par "kosmosa apgūšanu", un sabiedrība par to nav labi informēta. Lai Komisijas un Padomes veiktie informēšanas pasākumi būtu efektīvi, tajos būtu jāuzsver "kosmosa apgūšanas" ietekme uz sabiedrību. Sniedzot mērķauditorijai atbilstīgu informāciju par Eiropas kosmosa politiku, jauniešos būtu jārada interese par šo nozari un kopumā par zinātniskās un/vai tehniskās izglītības iegūšanu.

4.12. EESK uzsver, ka liela nozīme ir sistemātiskam un pilnībā pārredzamam novērtējumam, kā arī pareizai īstenošanai. Zinātniskās izpētes centru, ES un dalībvalstu iestāžu, kā arī privātu uzņēmumu sarežģīto attiecību un grūti izprotamās finansēšanas un organizēšanas kārtības dēļ ir jāveic uzraudzība. Dinamiskā mijiedarbībā efektīva uzraudzība sekmēs pārredzamību un, iespējams, vienkāršošanu, kā arī jaunu viedokļu un jaunu projektu, kā arī to finansējuma rašanos.

5. Taisnīga peļņa un privātais sektors

5.1. Stratēģiskas dalībvalstu koncepcijas un programmas, katrai valstij raksturīgās attiecības ar privātajiem uzņēmumiem, dalībvalstu sadarbība ES un ārpus tās, uz tehnoloģijām orientētas starpvaldību aģentūras (EKA) izveidošana ir iemesli, kādēļ tiek piemērots "taisnīgas peļņas" princips: katra valsts saņem atpakaļ EKA pasākumos veiktos ieguldījumus, pateicoties līgumiem, kas saskaņā ar sarežģītām pasūtījumu un koncesiju procedūrām tiek piešķirti tās uzņēmumiem. Pašreizējos apstākļos EKA rūpniecības politika uzskatāma par veiksmīgu.

5.2. Valdību, pētniecības institūtu, EKA un privātu uzņēmumu attiecības liecina par ciešu savstarpējo saikni arī tādēļ, ka kosmosa apgūšanas joma ir ierobežots un augsti specializēts tirgus.

5.3. Jāņem vērā šādi ļoti svarīgi aspekti:

— nepieciešamība nostiprināt Eiropas ietekmi pasaulē;

— visuma izmantošana civilajām vajadzībām un miera mērķiem, tajā skaitā sabiedrības drošības garantēšanai;

- ES un Komisijas politiskā un finansiālā līdzdalība daudzās jomās;
- lielākā uzmanība, kas tiek veltīta lietojumiem un lietotāju vajadzībām, pāreja no tehnoloģiju piedāvājuma uz tirgus pieprasījumu;
- pārmaiņas privāto uzņēmumu darbībā.

5.4. Padome atbalsta taisnīgas peļņas principa ievērošanu EKA turpmākajā darbībā. Šajā jautājumā EKA dalībvalstu intereses nesakrīt pilnībā. Jāpiebilst, ka taisnīgas peļņas principa piemērošana jau kļuvusi elastīgāka nekā agrāk un ir pakāpeniski modernizēta. EESK uzskata, ka minētajam principam jāklūst pietiekami elastīgam, lai varētu atbilstīgi iesaistīt augsti specializētus mazos un vidējos uzņēmumus, kas (vēl joprojām) darbojas galvenokārt valsts mērogā.

5.5. Komisijas līdzdalības un līdzfinansējuma gadījumā piemēro ES spēkā esošos noteikumus, t.i., konkurences politiku un publiskā iepirkuma noteikumus. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija sagatavo piemērotus instrumentus un finansēšanas noteikumus, lai kosmosa apgūšanas jomā īstenotu Kopienas pasākumus, kuros ir ņemtas vērā kosmosa nozares īpatnības un kas ļauj dalībvalstīm attīstīt līdzsvarotu rūpniecības struktūru kosmosa nozarē.

5.6. Svarīgs un vērā ņemams aspekts ir MVU nozīme pakalpojumu izstrādē. Jāņem vērā, ka lieli uzņēmumi, kas bieži darbojas starptautiskā mērogā, atšķiras no daudziem vidēja lieluma specializētiem uzņēmumiem, kuri darbojas galvenokārt valsts mērogā un meklē iespējas, ko tiem pavērtu Eiropas līdzdalība kosmosa apgūšanā. MVU konsorcijiem nepieciešams atbalsts kosmosa apgūšanā.

5.6.1. Pastāvīgi palielinās specializēto vidēji lielo uzņēmumu nozīme⁽¹⁵⁾. Iespējams, ka minētā tendence kļūs izteiktāka šajā nozarē, jo lielāka uzmanība tiek pievērsta gan tirgus pieprasījumam, gan lietotāju vajadzībām un mazāki uzņēmumi aktīvi iesaistās pakalpojumu izstrādē. Aizvien ierastāka kļūs darbību plānošana un projekti sadarbībā ar vidēji lieliem uzņēmumiem.

5.6.2. Līdz šim kosmosa politika bija lielā mērā nošķirta no pārējām tautsaimniecības nozarēm. Prioritāšu maiņa (horizontāla pieeja), kā arī EKA un Komisijas sadarbība veicinās saiknes veidošanos starp tehnoloģijām, publiskā sektora ieguldījumiem un privātiem uzņēmumiem. Praktisku labumu GMES var sniegt EUMETSAT pieredze un tās izstrādātie operatīvie pakalpojumi.

5.6.3. Runājot par satelītiem, lietderīga varētu izrādīties uzņēmējdarbības plānošana, tirgvedība un tirdzniecība. Sadarbība ar vidējiem uzņēmumiem kļūs ciešāka.

⁽¹⁵⁾ Šajā sakarā skatīt EESK atzinumu par tematu "Pievienotās vērtības radīšanas un piegādes ķēdes attīstība Eiropā un pasaulē" (ziņotājs — van Iersel kgs), CESE 599/2007.

5.7. Jāsaskaņo kosmosā esošās un uz zemes bāzētās sistēmas, kā tas paredzēts GMES gadījumā. Viedos sensoru tīklus ir iespējams paplašināt.

5.8. Lai iesaistītu rūpniecību, precīzi jānosaka ES pieprasījums. Aizvien lielāku uzmanību pievēršot pakalpojumiem un lietotāju vajadzībām, svarīga nozīme ir ne tikai pētniecībai, datu vākšanai un infrastruktūrai, bet arī pastāvīgai un precīzai zinātnes un lietojumu saskaņošanai visā Eiropā⁽¹⁶⁾.

5.9. Kā iepriekš minēts, lietojumi nav iespējami bez atbalsta tehnoloģiju izstrādei. Ļoti daudzsološa platforma, piemēram, ir ESTP (*European Space Technology Platform*)⁽¹⁷⁾, kurā kopīgi darbojas zinātnieki un ražotāji, lai noteiktu, kādas tehnoloģijas ir nepieciešamas. Paredzēts, ka tā izstrādās ilgtermiņa stratēģiskās pētniecības programmu. Ar ESTP starpniecību var veidot sadarbību arī ar citām rūpniecības jomām un nozarēm.

5.10. Līdz šim taisnīgas peļņas princips ir ļāvis Eiropai pilnveidot kosmosa apgūšanas spējas. Tomēr, jo vairāk attīstīsies kosmosa apgūšanas tirgus, jo vairāk būs nepieciešama elastīga pieeja tādēļ, ka stingras sadarbības modeļi neveicina rūpniecisko inovāciju. Tirgus pieprasījuma, patērētāju vajadzību un pakalpojumu izstrādes dēļ galvenokārt MVU varētu veikt pasākumus, kas atbilst jaunajām prasībām un iespējām Eiropas kosmosa politikā.

5.10.1. Šajā sakarā jāņem vērā arī tas, ka valstu, jo īpaši jauno un mazāko dalībvalstu, kā arī ES neietilpstošu valstu, kas pārstāvētas EKA, ieguldījumi Eiropas Kosmosa aģentūrā ir ļoti atšķirīgi.

5.11. Tādēļ EESK uzskata, ka atklāti un pārredzami jāanalizē un jāapspriežas par to, kas Eiropai būtu jāsasniedz nākamajos desmit gados, lai saglabātu un uzlabotu Eiropas ietekmi pasaulē: kādi mērķi un attiecīgi institucionālie instrumenti EKA, Komisijai un dalībvalstīm nepieciešami (tajā skaitā arī vidēji lielo uzņēmumu aktīva līdzdalība), lai izpildītu savstarpēji saskaņoto Eiropas uzdevumu un nodrošinātu spēcīgu konkurenci.

5.12. Jāanalizē un jāapspriež arī jautājums par EKA finansēšanas veidu, jo īpaši par neobligātu ieguldījumu ietekmi un to, kādas varētu būt procedūras un integrācijas veids, lai ES iekšējā tirgū varētu aizvien vairāk izmantot ar kosmosa apgūšanu saistītus pakalpojumus. Jomās, kurās iesaistīsies Komisijas ģenerāldirektorāti, jānosaka īpaši finansēšanas noteikumi un attiecīgs izmaksu sadales modelis.

⁽¹⁶⁾ "(...) mēs vairs nevaram turpināt šos divus monologus, kad ražotāji aicina iestādes noteikt vajadzības, bet iestādes aicina ražotājus piedāvāt to vajadzībām atbilstīgus pakalpojumus". Skatīt ASD-Eurospace (Eiropas Kosmosa nozares ražotāju apvienība) 2007. gada 20. jūlija vēstuli, kas adresēta G. Verheugen kgam un EKA ģenerāldirektoram J. J. Dordain kgam.

⁽¹⁷⁾ Eiropas kosmosa tehnoloģiju platforma ir kopīga galveno ieinteresēto pušu platforma, kurā darbojas ES dalībvalstis, EKA, Eiropas kosmosa nozares pārstāvji (vairāk nekā 100 uzņēmumi) un Eurospace, pētniecības laboratorijas un universitātes, valstu kosmosa nozares aģentūras un vēl 21 organizācija.

5.13. Arī jauna nozaru rūpniecības politika, ko Komisija jau izstrādājusi daudzās jomās, var būt lietderīga, ja tiks ņemtas vērā kosmosa nozares īpašās iezīmes. Tās ir, piemēram, nepieciešamība no publiskiem līdzekļiem finansēt tehnoloģijas un infrastruktūru, prototipu radīšana, tirgus neesamība dažādos segmentos, kā arī valdības aktīvi atbalstīta, finansēta, kā arī ar kosmosa nozari saistīta rūpniecības politika ASV un citās valstīs.

5.14. Politisko lēmumu pieņēmējiem vispirms ir steidzami jāinformē uzņēmumi par to, kādi tieši ir Eiropas rūpniecības politikas mērķi.

6. Aizsardzība un drošība

6.1. Padomes rezolūcijā ir uzsvērtā kosmosa nozīme aizsardzības un drošības jomā. Aizvien plašāk tiek apspriesta kopīga stratēģija tādā jomā kā Eiropas militārās spējas.

6.2. Minētās debātes ir saistītas ar vēlmi sekmīgi īstenot kopējo ārpolitiku un drošības politiku. EESK atzinīgi vērtē aizvien vairāk izplatīto secinājumu, ka drošības politika nav atsevišķa politikas joma, bet gan Eiropas iestāžu iekšējās un ārējās politikas kombinācija⁽¹⁸⁾.

6.3. Jāņem vērā arī tas, ka robežas starp civilajiem un militārajiem lietojumiem pamazām izzūd. Tādēļ būtu jāuzsver, ka iespējams gūt savstarpēju labumu, izpildot prasības abās jomās. Tā kā lietojumus var izmantot gan civilām, gan militārām vajadzībām, militārās sistēmas, piemēram, var gūt labumu no kosmiskajiem lidojumiem, ko Eiropa īstenojusi civilajām vajadzībām.

6.4. Pašreiz atbildība, pārvaldība un finansējuma piešķiršana drošības jomā ir vienīgi valstu kompetencē. Atsevišķu valstu sadarbība ir reta parādība, kaut arī daži pasākumi aizsardzības

jomā tiek koordinēti Eiropas līmenī. Turpmākās sadarbības iespējas ir vairākas, sākot ar neizteiktu sadarbību Eiropā līdz pat pilnvērtīgam Eiropas sadarbības modelim.

6.5. EESK uzskata, ka drošības, tehnisku un budžeta apsvērumu dēļ turpmāk būtu jāveicina tādu sistēmu plānošana, kas saliedē Eiropas valstis.

6.6. Uzskats, ka drošība ir valstu kompetences jautājums, ir dziļi iesakņojies. Izvirzot kopējus nākotnes mērķus, kā arī ņemot vērā nenovēršamās globālās attīstības tendences, var uzsākt konkrētus projektus, un no pieredzes gūtās zināšanas var veicināt progresu.

6.7. Lai novērstu nevajadzīgu dublēšanos, plānošanas gaitā uzmanību varētu veltīt arī specializācijai un darba dalīšanai⁽¹⁹⁾. Varētu izstrādāt pētniecības programmas, kas ļautu attīstīt tehniskās iespējas.

6.8. Šajā sakarā Eiropas Aizsardzības aģentūrai (EDA)⁽²⁰⁾ kā vienam no dalībniekiem var piešķirt lielāku rīcības brīvību, paplašinot tās pilnvaras tādās jomās kā, piemēram, veikspējas noteikšana, attīstības programmu ierosināšana, kā arī valstu aizsardzības un kosmosa aģentūru un EKA darbības koordinēšana.

6.9. Arī jaunajā Līgumā ir paredzēts paplašināt iespējas Komisijas un Padomes iniciatīvām, kuru mērķis ir veicināt pētniecību drošības jomā, taču būtu jānovērs to iespējamā pārklāšanās un dublēšanās.

6.10. Minēto lēmumu pieņemšana ir jāsaģatavo, un pēc tam tajā jāiesaista Kosmosa padome un Ģenerālpadome. To var veicināt jaunajā Līgumā paredzētie institucionālās struktūras uzlabojumi.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁸⁾ "Pašlaik kosmosa politika drošības jautājumos nav atsevišķa politikas joma, bet gan dalībvalstu, Kosmosa padomes, Komisijas un dažreiz Eiropas Aizsardzības aģentūras īstenoto politiku kombinācija. Šāda salikta struktūra nozīmē, ka jāuzlabo koordinācija, lai pilnveidotu pārvaldību un novērstu dublēšanos." Skatīt FRS (*Fondation Pour la Recherche Stratégique* — Stratēģiskās pētniecības fonds Parīzē) un IAI (*Istituto Affari Internazionali* — Starptautisko attiecību institūts Romā) 2007. gada 24. maijā publicēto ziņojumu "The Cost of Non Europe in the field of satellite based systems" (Eiropas pasivitāte satelītu sistēmu jomā un tās izmaksas)

⁽¹⁹⁾ Priekšgājējs ir MUSIS (*Multinational Space-based Imaging system for Surveillance reconnaissance and observation*) — uzraudzībai, izpētei un novērošanai izveidota starptautiskā kosmosa attēlu veidošanas sistēma, ko izmanto sešas valstis.

⁽²⁰⁾ Angliski EDA — *European Defence Agency*.